

УДК 75.058(072)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/74-1-15>

Ольга КАЛЕНЮК,

orcid.org/0000-0001-9618-6433

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри образотворчого мистецтва

Волинського національного університету імені Лесі Українки

(Луцьк, Україна) *konlyair@gmail.com*

Олександра ПАНФІЛОВА,

orcid.org/0000-0002-5161-3363

кандидат мистецтвознавства, доцент,

доцент кафедри образотворчого мистецтва

Волинського національного університету імені Лесі Українки

(Луцьк, Україна) *alka11@meta.ua*

ХУДОЖНЬО-СТИЛІСТИЧНІ ПРИНЦИПИ СУЧАСНОГО ДЕКОРАТИВНОГО ЖИВОПИСУ ВОЛИНИ

Стаття розкриває особливості створення творів декоративного живопису українськими митцями на сучасному етапі. Метою статті є ознайомлення зі стилістичними та композиційними особливостями виконання декоративного живопису сучасних митців, з'ясування нових тенденцій, які використовують сучасні волинські художники. Визначено, що декоративний розпис у творах станкового характеру набуває рис декоративного живопису, оскільки він акумулює в собі композицію з високим ступенем виразності і декоративності. Визначено, що декоративність є невід'ємна частина образотворчого мистецтва й основним художнім засобом декоративного живопису за допомогою якого створюється форма і втілюється зміст. Проаналізовано композиційні прийоми, які застосовуються в декоративному живописі у роботі з різними матеріалами. Виокремлені сучасні художники Волині, які активно працюють в контексті декоративного живопису. Доведено, що український декоративний живопис на сучасному етапі розвивається в контексті тенденцій, які застосовуються у світовій мистецькій практиці та наповнений символікою, характерною для української мистецької спадщини ідентифікуючи українське мистецтво. В дослідженні використано методи аналізу та синтезу, системного підходу, які допомогли здійснити узагальнення джерельної бази, проаналізувати суть визначеної проблеми, її теоретичний та практичний бік. Увага зосереджена на художньо-стилістичних особливостях декоративного живопису. Визначено ознаки, які може мати декоративне живописне зображення в процесі побудови виразної композиції. Розглянуто стилістику творчості волинських митців останніх років, зокрема Катерини Ганейчук, Тетяни Ядчук-Богомазової, Наталії Мелесь, Анни Попової, Ольги Кучми та інші.

Наукова новизна статті полягає у визначенні поняття «декоративний живопис» та його меж застосування в образотворчому мистецтві та приналежності до даного виду живопису сучасних волинських художників. Виокремлено принципи створення композиції в декоративному живописі художниками на сучасному етапі та його особливості – синтез з іншими матеріалами та використання інноваційних технологій.

Ключові слова: декоративний живопис, композиція, стилізація, сучасні художники, синтез.

Olga KALENIUK,

orcid.org/0000-0001-9618-6433

PhD in Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of the Fine Arts

Lesya Ukrainka Volyn National University

(Lutsk, Ukraine) *konlyair@gmail.com*

Oleksandra PANFILOVA,

orcid.org/0000-0002-5161-3363

PhD in Arts,

Associate Professor at the Department of the Fine Arts

Lesya Ukrainka Volyn National University

(Lutsk, Ukraine) *alka11@meta.ua*

ARTISTIC AND STYLIST PRINCIPLES OF MODERN DECORATIVE PAINTING IN VOLYNYM

The article explores the peculiarities of creating works of decorative painting by Ukrainian artists in the contemporary stage. The aim of the article is to familiarize readers with the stylistic and compositional features of contemporary

artists' execution of decorative painting, to identify new trends used by modern artists from Volyn. It is determined that decorative painting in easel works acquires the characteristics of decorative painting, as it accumulates a composition with a high degree of expressiveness and decorativeness. It is noted that decorativeness is an integral part of visual art and the main artistic tool of decorative painting used to create form and embody content. The compositional techniques applied in decorative painting with various materials are analyzed. Modern artists from Volyn who actively work in the context of decorative painting are singled out. It is proven that Ukrainian decorative painting at the contemporary stage develops in the context of trends applied in global artistic practice and is filled with symbolism characteristic of Ukrainian artistic heritage, identifying Ukrainian art. The research utilizes methods of analysis and synthesis, a systemic approach, which helped to generalize the source base, analyze the essence of the identified problem, its theoretical and practical aspects. Attention is focused on the artistic and stylistic features of decorative painting. The characteristics that decorative painting imagery can have in the process of constructing expressive composition are determined. The stylistics of the creative work of Volyn artists in recent years are considered, in particular, those of Kateryna Haneychuk, Tetiana Yachuk-Bogomazova, Natalia Meles, Anna Popova, Olha Kuchma, and others. The scientific novelty of the article lies in defining the concept of "decorative painting" and its boundaries of application in visual art and belonging to this type of painting by contemporary Volyn artists. The principles of composing in decorative painting by contemporary artists and its particularity – synthesis with other materials and the use of innovative technologies are highlighted.

Key words: decorative painting, composition, stylization, contemporary artists, synthesis.

Постановка проблеми. Сучасне мистецтво є нерозривною частиною української культури. А його складова, декоративний живопис, відкриває перед митцями нескінченні можливості для творчості та вираження сучасних тенденцій в мистецтві. На сучасному етапі набуває нової актуальності поняття «декоративний живопис» України, що розвивається в контексті тенденцій, які застосовуються у світовій мистецькій практиці. Огляд живописних та композиційних прийомів, які сьогодні застосовують художники є актуальним для висвітлення теми декоративного живопису як нового поняття у живописі, який межує з розписом на різних матеріалах, станковим живописом застосовуючи композицію з високим ступенем виразності та декоративності. В контексті даної теми важливим є виокремлення художників у різних регіонах України, які працюють в декоративному живописі, зокрема на Волині. Важливим також є відображення у декоративному живописі знаків і символів, які є носіями традиційної української мистецької спадщини та ідентифікатором української нації.

Метою нашої статті є визначення меж поняття декоративного живопису, ознайомлення з композиційними особливостями виконання декоративного живопису у творчості сучасних митців, з'ясування стилістичних тенденцій тенденцій у виборі концептуальних тем волинськими художниками. Методологія дослідження: використано методи аналізу та синтезу, системного підходу, які допомогли здійснити узагальнення джерельної бази, проаналізувати суть визначеної проблеми, її теоретичний та практичний бік.

Наукова новизна статті полягає у визначенні поняття «декоративний живопис», його меж застосування в образотворчому мистецтві та приналежності до даного виду живопису сучасних волинських художників. Виокремлено принципи створення композиції в декоративному живописі художниками

на сучасному етапі та його особливість – синтез з іншими матеріалами та використання інноваційних технологій.

Аналіз досліджень. Проблемою дослідження сучасного мистецтва займається чимало вітчизняних науковців, проте тема сучасного декоративного живопису залишається не розкритою. Публікації найчастіше присвячені окремим персоналіям або ж проведеній виставці. До ґрунтовних наукових праць останніх років, присвячених сучасному декоративному мистецтву, можна віднести монографію «Сучасне українське декоративне мистецтво: збереження національної своєрідності в умовах глобалізації» (2019), де в контексті побіжно розкрито тему сучасних декоративних розписів, однак сучасний декоративний живопис залишився поза увагою науковців.

Виклад основного матеріалу. Декоративний живопис (від лат. «desoco») – прикрашаю, оздоблюю) акумулює в собі декоративну композицію з високим ступенем виразності і декоративності засобами колориту, композиційно-пластичних прийомів, застосовуючи принципи узагальненості та стилізації. Ми розглядаємо поняття «декоративний живопис» як станковий твір, що формується з застосуванням прийомів декоративної композиції, виконується на різних матеріалах з застосуванням відповідних традиційних та сучасних технічних прийомів. Актуальними є також використання українських знакових образів-символів, які наділені яскравими національними характеристиками, доповнені колоритними етнічними топосами, відтворюючи ментальні риси українців.

В цьому контексті також варто розглянути поняття «декоративізація» як художній прийом, заснований на наданні композиційно-пластичному ладу стилізованого характеру з елементами умовності, орнаментальності і метафоричності. Використання цього прийому вимагає особливого міфопоетичного ставлення до дійсності (Пічкур, 2021: 218).

Основною метою декоративної композиції прийнято вважати досягнення її максимальної виразності та емоційності з частковою або повною відмовою від достовірності зображення. Особлива увага приділяється простору, колориту, стилізації, деформації та/або абстрактному трактуванню об'єктів чи образів. Часто, для підсилення емоційного впливу на глядача, використовуються контрастні поєднання, локальні кольори, підкріплені тональною яскравістю чи насиченістю.

Декоративні елементи містять символи, що передають зміст в узагальненому естетичному вигляді (Смоляр, 2021: 26).

Декоративність – невід'ємна частина мистецтва і є основним художнім засобом декоративного живопису, за допомогою якого створюється форма і втілюється зміст. Це певна якість художньої форми, що підвищує її емоційну виразність. Ще декоративність можна розглядати як форму вираження краси, властивість, яку набуває митець у своїх творах в процесі трансформації реалістичних форм. У результаті, в більшості художників виникає індивідуальна форма викладу, що відрізняє їх твори від решти митців, формується так званий почерк, стиль художника, що дозволяє бути впізнаваним.

Важливу роль в декоративному живописі відіграє колір. Адже, створюючи художній образ засобами кольору митець апелює не лише до своїх емоцій та переживань, він задіює кольорову семантику (кольоровий символізм) (Печенюк 2010: 9). Серед основних властивостей кольору якими оперує художник є кольоровий тон, насиченість та світлота.

При створенні декоративних композицій, митцями часто використовується метод творчої стилізації, який передбачає створення реального об'єкта у вигляді художнього символу. Художник, керуючись основним творчим методом і виразним засобом декоративного мистецтва, творчо переосмислює існуючі об'єкти природи і навколишнього світу. Основним завданням художника в даному процесі є створення нового художнього образу, що має підвищену виразність і декоративність. Достовірно новим можна вважати те, чого немає в природі і в навколишньому світі (Пархоменко, 2020: 73).

Існують два способи художнього бачення при організації композиції:

- Зосередження уваги на окремому предметі як домінанті всієї композиції і сприйняття решти тільки по відношенню до нього. У цьому випадку навколишнє середовище бачиться так званим бічним зором і деформується, підкоряючись центру уваги і працюючи на нього.

- Бачення в цілому, без виділення окремого предмета, при цьому будь-які деталі втрачають свою

самостійність. У такій композиції немає ні головного, ні другорядного це єдиний ансамбль.

Декоративне живописне зображення в процесі побудови виразної композиції може мати такі ознаки:

- Зміна пропорцій між предметами або всередині одного предмета, порушення просторової перспективи, або повна її відсутність.

- Перетворення форми через посилення найбільш характерного (переробка, заломлення), суміщення узагальнених і деталізованих образів, тому що один об'єкт краще виділяється, контрастуючи з іншим.

- Частково або повністю відмова від об'ємної форми предметів (поєднання обсягу і площини, або плоске силуетне зображення).

- Пошук нових колористичних гам: виявлення декоративно-експресіоністичним можливостей кольору, використання активних поєднань основних кольорів, виявлення фактур, локальних колірних плям, присутність чорного або кольорового контуру.

- Орнаментация площини, наближення до площинного рішення простору, тобто, всі частини, деталі, лінії об'єкта сплітаються в єдиний орнаментальний візерунок.

- Аналітичний підхід або творча інтерпретація природи, тобто спосіб зображення предметів, розкладання його на найпростіші елементи, показуючи внутрішню структуру предмета (1).

- Використання оптичних ілюзій.

Серед сучасних волинських художників, які працюють в декоративному живописі з яскравою впізнаваною стилістикою, різним трактуванням форм, образів, філософських сенсів можна відзначити Катерину Генейчук, Тетяну Ядчук-Богомазову, Оксану Свіжак, Ольгу Кучму, Оксану Свіжак, Андрія Горбала, Олену Бурдаш, Володимира Марчука, Лілію Стельмах, Світлану Костукевич та ін.

Кожен з художників має свій почерк і впізнавану манеру візуальної подачі, включаючи різні матеріали і техніки. Зокрема, Катерина Генейчук, Тетяна Ядчук-Богомазова працюють із тканиною, маневруючи з фактурою, кольором, пластикою полотна. Катерина Ганейчук, використовуючи домоткане полотно, левкас, скло втілює у свої твори духовно-сакральні сенси через площинність трактування образів, високий рівень стилізації через кубістичні форми, як спосіб виведення елементів картини на знаковий рівень.

Тетяна Ядчук-Богомазова втілює образно-пластичні ідеї оперуючи філософськими категоріями через абстрактні форми і символи, про що свідчать назви її творів – «Знаки в образі і часі», «Відображення», «Імпульс», «Вертикалі і горизонталі».

Збагачує новими оригінальними засобами виразності декоративний живопис і Олена Бурдаш,

демонструючи такі підходи в декоративній композиції як поєднання різних точок зору, передачі умовної форми через лінії і декоративні елементи, втілюючи медитативно-фантазійні образи на ґрунті філософського світосприйняття.

Яскравим представником декоративного живопису сакральної тематики є Наталія Мелесь. Художниця через сакральні засоби та традиційні елементи формотворення доносить розуміння культурних та історичних сенсів.

Ольга Кучма також оперує характерними для декоративного мистецтва засобами вираження у живописному творі, а саме: зміна пропорцій образів, часткова відмова від об'єму та особлива тільки художниці притаманна стилізація яка надає особливої казковості і автентичності образам.

Декоративний живопис застосовує складну композиційну структуру втрачає суто декоративне, прикрашальне значення, і стає об'єктом станкового твору, що несе глибокі сенси. В цьому контексті декоративність лише підсилює закладений зміст твору і звучання використовуваних елементів. Знаковість та символіка української вишивки, ткацтва різьби по дереву, традиційні колористичні поєднання, традиційні технічні прийоми, а також предмети побуту, українського народного одягу що використовуються художниками у композиції декоративної живописної картини, несуть в собі смислове навантаження дозволяючи ідентифікувати приналежність твору до українського образотворчого мистецтва. Разом з тим, такі елементи надають індивідуальності твору, визначаючи митця та підсилюють їх виразність.

Культура візуальної комунікації, протесту та інформаційного поля є важливим аспектом сучасного життя. Вона відображається повною мірою в декоративному живописі. Повномасштабна війна докорінно змінила життя України. Чи не найбільш гостро відреагували на війну українські митці.

Фактично всі види мистецтва, які комунікували з суспільством, трансформувалися під час війни. Зокрема, флешмоби і перфоменси, які колись використовували для мистецьких сенсів, наразі несуть інше навантаження. Декоративний живопис сучасних українських митців також висвітлює тему війни і її наслідків. Ще активнішою стає у творах українська символіка та знаковість, яка має на меті популяризацію усього «українського» та виокремлення від російського мистецького простору.

Аналізуючи сучасний декоративний живопис, варто виокремити ще одну його особливість, його синтез з іншими матеріалами та використання інноваційних технологій. Включення в декоративний живопис природніх та штучних матеріалів, цікавих колористичних поєднань, електронних ресурсів, використання простору у трактуванні експозиції твору, використання таких елементів як світло, музика, рух відкривають нові можливості у розвитку декоративного живопису.

Висновки. Підсумовуючи художньо-стилістичні принципи в декоративному живописі, варто відзначити, що його різновиди яскраво представляє творчість волинських митців. Кожен є унікальним в манері відображення і творчість кожного з них ґрунтується на особистісних переконаннях і сенсах, в залежності від яких і вибирається та чи інша манера виконання, прийом, матеріал тощо. Збагачуючи даний напрямок своїм особистісним відношенням до візуального сприйняття і відображення дійсності, сучасні волинські митці володіють особливим світосприйняттям, ґрунтованим на ментальності регіону, особистісному досвіді і індивідуальності сприйняття. Тонко відчуваючи тенденції сучасного мистецтва, вони намагаються творити в дусі часу не виключаючи внутрішні переживання і вплітаючи в палітру сучасного мистецтва традиційні елементи української спадщини, власний досвід і творчу манеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пархоменко Д.М. Поняття «стилізації» в декоративній композиції. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/53nov2020/18.pdf> (дата звернення 15.01 2024)
2. Печенюк Т. Колорознавство: підручник. К.: Грані-Т, 2010. 192 с.
3. Пічкур М. Теорія і практика композиції : навч. посібник. Харків: ПромАрт, 2021. 248 с.
4. Смоляр О. Сучасний монументально-декоративний живопис у дизайні громадського інтер'єру готелів м. Києва. URL: http://aphn-journal.in.ua/archive/36_2021/part_3/6.pdf

REFERENCES

1. Parkhomenko D.M. (2020) Poniattia «stylizatsii» v dekoratyvniy kompozitsii [The concept of stylization in decorative composition] URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/53nov2020/18.pdf>
2. Pecheniuk T. (2010) Koloroznavstvo: pidruchnyk. [Colorology: tutorial] Kyiv: Hrani-T.. 192. [in Ukrainian].
3. Pichkur M. (2021) Teoriia i praktyka kompozitsii : navch. posibnyk. [Theory and Practice of Composition: Textbook] Kharkiv: PromArt. 248. [in Ukrainian].
4. Smoliar O. (2021) Suchasnyi monumentalno-dekoratyvnyi zhyvopys u dyzaini hromadskoho interieru hoteliv m. Kyieva [Modern monumental and decorative painting in public interior design of Kyiv hotels] Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Actual questions of humanities, 36. 3. 23-31. [in Ukrainian].